

УДК 338.1

Ю. С. Затулівітер,
аспірантка економічного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

СТАТИСТИЧНИЙ ОБЛІК ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ ТА МЕТОДИ ЇХ ОЦІНКИ

Yu. Zatuliviter,
postgraduate student, Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

STATISTICAL ACCOUNTING OF ENVIRONMENTAL COSTS AND METHODS OF EVALUATION

Економічний розвиток поєднує в собі як економічну складову, так і екологічну. Тому охорона навколишнього середовища є одним із основних пріоритетів економічного розвитку. На сьогодні головною проблемою є використання природо-ресурсного потенціалу в більшій кількості ніж можливостей у природи до його відтворення. В результаті порушення процесів самовідновлення посилюється негативний вплив природи на суспільство, який зумовлений прискореними темпами економічного розвитку і незбалансованістю з природними процесами. Збільшення негативної складової у взаємовідносинах природи і суспільства призводить до збільшення рівня еколого-економічних витрат. Природоохоронна діяльність є невід'ємною частиною суспільного розвитку. При цьому, чим вище рівень соціально-економічного розвитку суспільства, тим чіткіше стратегія суспільства у сфері природокористування. Більш чітко виражені екологічні потреби щодо якості навколишнього середовища, усвідомлена необхідність платити за екологічне благополуччя.

Economic development combines both economic and environmental component. Therefore the environment is one of the main priorities of economic development. Nowadays, the main problem is that use of natural-resource is more than opportunities in nature to recover. The negative impact on society is increasing, as a result of disturbance of selfrecovering which is caused by accelerated economic development and imbalance of natural processes. Increasing negative component in the relations between nature and society leads to increase level of environmental and economic costs. Environmental work is an integral part of social development. In this case, the higher level of socio-economic development of society, that clearer the public strategy in nature. A distinct environmental demands for environmental quality, perceived need to pay for the ecological well-being.

Ключові слова: екологічні витрати, економічний розвиток, охорона навколишнього середовища, еколого-орієнтована економіка.

Key words: environmental costs, economic development, environmental protection, eco-oriented economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Статистичний облік екологічних витрат є індикатором справедливого перерозподілу природних ресурсів, виявлення проблем екологічного ризику та контролю негативного впливу на навколишнє середовище. Саме тому еко-

логічна складова значною мірою впливає на економічний розвиток країни і суспільства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вагомий внесок у вирішення питань щодо дослідження обліку екологічної діяльності

Таблиця 1. Визначення поняття екологічні витрати

№	Автор	Визначення
1	Економічна енциклопедія	- Сукупність витрат і збитків у сфері природокористування; - одне з функціональних понять економічної екології, яка науково реалізує загальноприйнятій у світовій практиці принцип сталого розвитку економічної та екологічної систем
2	Глушкова В.Г., Макар С.В.	Природоохоронні витрати - фундаментальне поняття економіки природокористування. Вони є суспільно необхідними витратами на підтримку якості навколишнього середовища, на будь-які форми та види господарської діяльності чи загальну підтримку природно-ресурсного потенціалу, у тому числі збереження екологічної рівноваги на всіх рівнях - від локального до глобального
3	Мельник Л.	Природоохоронні витрати - це виражена у вартісній формі сукупність усіх витрат підприємства (за винятком екстернальних (зовнішніх) витрат), що забезпечує процеси природокористування
4	Environmental Policy: How To Apply Economic instrument - OECD	Екологічні витрати – це витрати пов'язані з фактичним або можливим погіршенням природних активів в процесі господарської діяльності

Джерело: складено автором на основі: [1; 3; 5].

займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Базилевич, Л. Мельник, С. Макар, В. Глушкова, О. Веклич та інші. Проте статистичному узагальненню таких витрат у рамках системи національних рахунків приділяється не достатньо уваги.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є формування теоретичного підґрунтя до визначення поняття "екологічні витрати", а також статистичний аналіз екологічних витрат у розрізі видів економічної діяльності та деталізація по структурі витрат.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Визначення поняття "екологічні витрати" призводить до суперечностей думок багатьох вчених. На жаль, на теперішній час немає єдиного підходу до класифікації та визначення екологічних витрат.

Відповідно до проведеного дослідження, можна дійти висновку, що більшість авторів до складу екологічних витрат відносять витрати пов'язані з охороною навколишнього середовища та раціональним використанням природних ресурсів з метою забезпечення екологічної рівноваги. Деякі автори додержуються думки, що витрати пов'язані з відновленням навколишнього природного середовища не слід включати до складу екологічних витрат. Отже, поняття "екологічні витрати" є більш ширшим поняттям ніж тільки природоохоронні витрати. На нашу думку, екологічні витрати — це витрати пов'язані з: використанням, підтримкою природно-ресурсного потенціалу; охороною навколишнього середовища; виявленням негативних екологічних факторів та їх усунення. Екологічні витрати можна розглядати з двох сторін, по-перше, це витрати, які виникли та фактично пов'язані з економічною діяльністю, по-друге, це можуть бути витрати, які виника-

Таблиця 2. Витрати на охорону навколишнього природного середовища 2014–2015 рр.

	2014		2015		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
	усього, млн грн.	у % до загального обсягу	усього, млн грн.	у % до загального обсягу		
Усього	21 925,60	100,00	24591,1	100,00	2 665,50	12,16
у тому числі						
охорона атмосферного повітря і проблеми зміни клімату	3 153,70	14,38	2942,8	11,97	-210,90	-6,69
очищення зворотних вод	6 733,80	30,71	7493,2	30,47	759,40	11,28
поводження з відходами	6 201,00	28,28	7539,4	30,66	1 338,40	21,58
захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	1324,6	6,04	1540,9	6,27	216,30	16,33
зниження шумового і вібраційного впливу (за винятком заходів для охорони праці)	13,1	0,06	108,4	0,44	95,30	727,48
збереження біорізноманіття і середовища існування	370	1,69	400,7	1,63	30,70	8,30
радіаційна безпека	3866,6	17,64	4293,7	17,46	27,10	11,05
науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування	59,1	0,27	48,8	0,20	10,30	-17,43
інші напрями природоохоронної діяльності	203,7	0,93	223,2	0,91	19,50	9,57

Джерело: розраховано автором на основі даних [6].

Таблиця 3. Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	Капітальні інвестиції		Поточні витрати	
		млн грн.	у % до загального обсягу	млн грн.	у % до загального обсягу
Сільське, лісове та рибне господарство	A	22,4	0,3	326,1	1,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	544,0	7,1	4678,1	27,7
Переробна промисловість	C	1730,9	22,5	4425,1	26,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	4433,7	57,8	989,8	5,8
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	502,9	6,5	4313,5	25,5
Будівництво	F	–	–	10,0	0,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	4,7	0,1	1220,8	7,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	59,5	0,8	250,7	1,5
Операції з нерухомим майном	L	0,4	0,0	34,1	0,2
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	35,7	0,5	102,8	0,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	2,6	0,0	263,3	1,6
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	320,9	4,2	137,5	0,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	1,1	0,0	5,6	0,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	16,3	0,2	134,4	0,8
Інші види економічної діяльності	I+J+K+P+S	0,5	–	23,7	0,1
Усього		7675,6	100,0	16915,5	100,0

Джерело: складено автором на основі даних [6].

ють незалежно від економічної діяльності. Відповідно до даних Державного комітету статистики, значна частина коштів витрачається на екологічні заходи.

Таким чином, витрати на охорону навколишнього середовища за 2015 рік збільшилися порівняно з 2014 роком. Протягом 2015 року на охорону навколишнього середовища було витрачено 24591,1 млн грн. що на 2 665,5 млн грн. порівняно з 2014 роком. Збільшилися витрати у 2015 році на очищення зворотних вод — 759,40 млн грн., поводження з відходами — 1338,40 млн грн., захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод — 216,30 млн грн., зниження шумового і вібраційного впливу (за винятком заходів для охорони праці) — 95,30 млн грн., збереження біорізноманіття і середовища існування — 30,70 млн грн., радіаційна безпека — 427,10 млн грн., та на інші напрями природоохоронної діяльності — 19,50 млн грн. Також слід відмітити що зменшилися витрати на охорону атмосферного повітря та на науково-дослідні роботи природоохоронного спряму-

вання на 210,90 млн грн. і 10,30 млн грн. відповідно.

Згідно з міжнародними стандартами, витратами на охорону навколишнього середовища є всі витрати котрі спрямовані на запобігання, скорочення чи ліквідацію забруднення [7]. Виокремлюють капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього середовища. Капітальні інвестиції — це витрати які понесені з метою охорони навколишнього природного середовища (всі витрати звітного року на обладнання, технічне оснащення, будівництво природоохоронного призначення). Поточні витрати, їх ще називають експлуатаційними — це ті витрати, які здійснюються на підтримку (утримання та експлуатацію) об'єкта основних засобів природоохоронного призначення в робочому стані, що входять до складу витрат поточного періоду).

Слід зазначити, що наведені дані в таблиці 3 без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Таблиця 4. Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього середовища (млн грн., у фактичних цінах)

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Капітальні інвестиції	2586,7	5975,7	6324,3	6015,7	7959,9	7675,6
Поточні витрати	10116,8	11720	13512,4	13966,2	13965,7	16915,5

Джерело: складено автором на основі даних [6].

Таким чином, за період з 2010—2015 рр. спостерігається збільшення екологічних витрат у вигляді поточних витрат і незначні коливання капітальних інвестицій. Це пояснюється тим, що капітальні інвестиції є більш затратними для організацій, діяльність яких призводить до забруднення навколишнього середовища. Безумовно капітальні інвестиції є більш ефективнішими порівняно з поточними витратами.

ВИСНОВКИ

Отже екологічні витрати є індикатором раціональності господарювання, перерозподілу природних ресурсів, виявлення проблем екологічного ризику, контролю негативного впливу на навколишнє середовище. Саме тому вони значною мірою впливають на розвиток економіки. Враховуючи це, перспективним напрямом є статистичний облік екологічних витрат спрямований на формування еколого-орієнтованої економіки.

Література:

1. Глушкова В.Г., Макар С.В. Економіка природопользования: учеб. пособие / В.Г. Глушкова, С.В. Макар. — М.: Гардарики, 2003. — 448 с.
2. Глосарій зеленого бізнесу / В. Базилевич [та ін.]; наук. ред.: проф. В. Базилевич, проф. Д. Вальтер. — К.: Знання, 2010. — 518 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. — Т.І / Редкол.: С.В. Мочерний (відповід. редактор). — К.: Видавничий центр "Академія", 2000. — 864 с.
4. Ковтун Н.В. Теорія статистики: підручник / Н.В. Ковтун. — К.: Знання, 2012. — 399 с.
5. Мельник Л. Екологічна економіка: підручник / Л. Мельник. — Суми: ВТД "Універсальна книга", 2002. — 346 с.
6. Державний комітет статистики" / [Електронний ресурс] // База "Державний комітет статистики": [сайт]. Текст. дані. 2016. — Режим доступу: <https://ukrstat.org>
7. Environmental Policy: How To Apply Economic instrument — OECD. — 1994. — 191 p.
8. Environmental Science: A study of INTERRELATONSHIPS / Eldon D. Enger Bradley F. Smith. — 6 th ed. — 1997. — 456 p.
9. Fisher, I. The Nature of Capital and Incom. — New York, 1923.

References:

1. Hlushkova, V.H. and Makar, S.V. (2003), Ekonomyka pryrodopol'zovanyya [Environmental economics], Hardaryku, Moscow, Russia.
2. Bazylevych, V. and Val'ter, D. (2010), Hlosariy zelenoho biznesu [Glossary of green business], Znannya, Kyiv, Ukraine.

3. Mochernyy, S.V. (2000), Ekonomichna entsyklopediya [Economic encyclopedia], Vydavnychy tsestr "Akademiya", Kyiv, Ukraine.

4. Kovtun, N.V. (2012), Teoriya statystyky [Theory of statistics], Znannya, Kyiv, Ukraine.

5. Mel'nyk, L. (2002), Ekolohichna ekonomika [Ecological Economics], VTD "Universal'na knyha", Sumy, Ukraine.

6. State Statistics Committee of Ukraine (2016), Statistical information, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 Sept 2016).

7. OECD (1994), Environmental Policy: How To Apply Economic instrument, OECD, Paris, France.

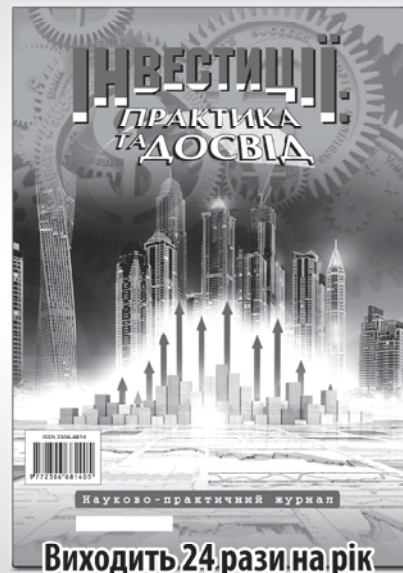
8. Enger, E. D. and Smith, B. F. (1997), Environmental Science: A study of INTERRELATONSHIPS, 6-th ed, McGraw-Hill Education, NY, USA.

9. Fisher, I. (1923), The Nature of Capital and Incom, New York, USA.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2016 р.

ІНВЕСТИЦІЇ. ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

www.investplan.com.ua

Передплатний індекс: 23892

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ